

KLASIKAPLUS.CZ

1. Necht' hovoří hudba. Smetanovi Braniboři zpátky v Ostravě

24.02.2024 klasikaplus.cz - Karla Hofmannová

[Odkaz na originál](#)

Klíčová slova: NDM

"Obrázek z dávných dějin ukazuje nesmrtelné negativní vlastnosti českého človíčka, kličkujícího mezi nástrahami vášní, moci a vlastního prospěchu."

"Černobílý obrázek inscenace věru není."

"Jakub Klecker využil nejen své spolehlivé dirigentské umění, ale i svůj sbormistrovský cit."

Rok české hudby a dvě let od narození Bedřicha Smetany berou v Ostravě vážně. Ve čtvrtek 22. února byla znovu uvedena skladatelova první opera Braniboři v Čechách, přičemž inscenace z roku 2016 dostala novou vizáž a jiné obsazení některých postav. Monumentalita a údernost inscenace byla zachována, stejně jako precizní hudební nastudování a provedení.

Za první operu Bedřicha Smetany může hrabě Jan Nepomuk František Harrach. Tento politik, mecenáš a podnikatel z řad české šlechty, byl jednou z nejvýznamnějších figur poloviny 19. století. Byl vůdčí postavou všech hospodářských projektů v Čechách, bez jeho činnosti politické a kulturní by neakcelerovalo české národní obrození. Čechy chápal v kontextu Rakouské monarchie, ale usiloval o jejich rovnoprávnost s Němci. Proto stál za vybudováním dnešního Národního muzea, ve Vídni působil v čele Slovanské besedy a spolku Komenský, kde založil českou školu. A především se účinně zasadil o vybudování pražského Národního divadla. Národní divadlo – tehdy vlastně ještě Prozatímní divadlo – potřebovalo hrát české hry, především opery, a přitom žádné neexistovaly! Proto byla v roce 1862 vypsána Harrachova cena pro dvě nejlepší české opery, komickou a historickou. Po peripetích nevráživosti získal cenu za historickou operu Braniboři v Čechách Bedřich Smetana, který ji napsal ve spolupráci s libretistou Karlem Sabinou. Zadání znělo: "...text jednoduchý, dosti drastický a na lyrické i pathetické momenty bohatý (...), na základě prstonárodních nápěvů musí mít ráz vpravdě národní..." Je zajímavé, jak důkladně jsou hrabětem Janem Harrachem propracované a konkretizované podmínky, které operu a její tvůrce vymezují. Libreto Karla Sabinu je občas poněkud zamotané a divákovi delší dobu trvá, než se zorientuje v množství postav. Už proto, že nejsou černobílé, naopak jsou tak nějak česky mnohovrstevné. Těžko někdy sledovat, kdo je padouch, a málokdo je hrdina. Jsou stříženi lidsky a velmi uvěřitelně.

Režisér Jiří Nekvasil si s problémem poradil schematicky a dal do vizuální podoby inscenace řád. Nad celé jeviště umístil lávku, po které přicházejí postavy, jež mají charakter ohlašovačů, a aby bylo jasné, za koho "kopou", přinášejí si sebou své erby. Střídají se dva – český bílý lev na červeném poli a braniborská černá orlice. Ale co s těmi, kteří oscilují mezi těmito týmy? Inu, to už je na divákovi, aby si je rozklíčoval. Obrázek z dávných dějin ukazuje nesmrtelné negativní vlastnosti českého človíčka, kličkujícího mezi nástrahami vášní, moci a vlastního prospěchu. Nadčasové téma. Zajímavé je vykreslení braniborského četníka jako v podstatě rovného chlapa, byť primitiva, pohrdajícího padouchem, pražským občanem, Tausendmarkem. Černobílý obrázek inscenace věru není. Jednotlivé scény režisér řadí jako působivé lepolelo z českých dějin. Scéna Petra Matáska je úsporná a nechává vyniknout jednající postavy. Nejvíc zaujme velký kruhový praktikábl, co má nejprve funkci obřadního stolu, pokrytého erbem lva na rudém podkladu. V dalším obraze je erb stažen a zůstává efektní stříbrný povrch, který po nasvícení oslňuje publikum. Tento kruh kutálení dva braniborští zbrojnoši přes jeviště od jednoho portálu ke druhému. Jestli to má symboliku, tak snad takovou, že se kolo osudu točí na jednu či druhou stranu. Kostýmy Zuzany Bambušek Krejzkové jsou také z původní inscenace zachovány a je to dobře. Jsou historizující a v případě dívek půvabné a rozkošná je i chudina v hadrech.

Hudba je nejsilnější výrazovou stránkou inscenace. Smetanovo orchestrální cítění a smysl pro barevnost instrumentace a pro kreslení širokých ploch se zde projevuje v plnosti. Přestože jsou Braniboři jeho operní prvotinou, navazuje přímo na soudobou produkci italských a především francouzských oper. Překvapí již úvod, kdy místo předehry je jen krátká introdukce a hned nastupuje děj. Je tu minimum skutečných melodických árií či duet, zpočátku běží opera recitativním způsobem a rychle se odvíjí, hudba podkresluje děj a posouvá ho vpřed. Překvapí, jak málo je "smetanovská", jen jednou se objeví ve sborové části obdoba skočné z Prodané nevěsty

Melodika a emoční plochy nastupují až později, logicky patří k milostným vztahům Ludiše a Junoše a k dívčímu triu. Překvapí půvabný a vyrovnaný altový zpěv Děčany v podání Michaely Zajmi, postava Vlčenky, kterou nosným hlasem zpívá Anna Nitrová, je spíše doplňující, o to náročnější, a všemu vévodí postava Ludiše, již ztělesňuje Veronika Rovná. Ta kypí především bojovným odporem, je to potomek Šárky a Vlasy z dívčí války. Pěvkyně upřednostňuje výrazovou polohu energické konfrontace – to sice odpovídá jejímu hlasovému naturelu, ale také rozechvívá hlas do tremola; potom jí méně vychází milostné a něžné polohy, které postrádají niternost. Pánové jsou logicky úderní a recitativní, překvapí jen postava Tausendmarka, bezectného a sobeckého padoucha, který ke konci odhaluje své pohnutky v krásné árii "...tvůj obraz, dívko..." a získává si na chvíli sympatie publika. Jeho představitel Pavel Divín si vysloužil za vyrovnaný a citový výkon příjemným barytonem i potlesk na otevřené scéně. Dvojí tvář má i setník Varneman, tenorová role; té se ne vždy bez hlasových problémů, přesto zvučně a přesvědčivě, zhostil Petr Leviček. Žoldněř, který za peníze udělá cokoli, přesto má svůj názor a dokáže ho dát nakonec najevo. Milovnickou roli Junoše ztvárnil mladý tenorista Martin Javorský, jehož hlas zní pevně a sonorně, i když v konci fráží někdy ztrácí potřebné napětí. Inscenaci otevírá jistým a barevným barytonem jako rytíř Oldřich Rokycanský Roman Vlkoš a jeho oponentem je David Szendiuch jako Volfram Olbramovič, pražský starosta, který kulatým, nosným, světlejším basem vybízí k rozvaze a klidu. Jeho hlas je postupně stále barevnější a výkon nabývá na přesvědčivosti. Samostatnou figurou z lidu je rázovitá postava "poběhlíka", tedy uprchlého nevolníka, buřiče Jíry, co

bojuje za pravdu a málem ho to stojí život. Je to přirozený vůdce lidu, či lůzy, a vnáší do vážné opery trochu humoru. Přesvědčivě tohoto českého buřiče ztvárnil naturalizovaný italský tenorista Luciano Mastro , který se dokonale aklimatizoval v českém prostředí včetně skvělé češtiny! Byl pro postavu Jíry ideálním obsazením, jeho mohutný a zvonivý hlas vévodil jevišti, i když občas musel použít forzi, aby svůj part vyzpíval se ctí. Sympatický buřič nakonec pocítí zadostiučinění, ale s pány dožít svůj život nechce. Další výraznou postavou, zcela opačného ražení, je postava Kmeta, který provází lid do emigrace a nakonec naivně napomáhá zlu, tedy Tausendmarkovi. Postava je psána pro hluboký bas a skvěle sedí Martinu Gurbafovi . Kulaté a nosné tóny hladí a vyvábí iluzi bezpečí, vysoká postava působí výrazně a stylově. Obsazení inscenace je obměněné oproti předchozímu provedení asi z poloviny a síly pěvců jsou vyrovnané a výborně se doplňují.

Hudební nastudování a provedení je dílem dirigenta , jenž nastudoval i inscenaci v roce 2016. Využil zde nejen své spolehlivé dirigentské umění a cit pro zpěváky, ale i svůj sbormistrovský cit. Jeho zkušenosti se spojily a vznikl mohutný hudební proud, naplňující hlediště divadla. Orchester mu zněl kompaktně, i když je utopený v orchestřišti, dokáže podat i orchestrální části, které jsou podle tradice francouzské opery doplněny baletem. Čtyři taneční páry jsou velmi dobře technicky i výrazově disponovány a jsou precizně sehrané, jen se vtírá otázka, zda do tohoto historického kontextu je vhodné použít výrazový tanec současné choreografie, kterou pro tuto verzi inscenace připravila Lea Bessoudo Greck . Z mého pohledu šlo o silně rušivý, nekompatibilní prvek.

Bedřich Smetana byl excelentní skladatel a dá se říct, že hlavní úlohu hrají v této opeře sbory. Smetana zde potvrdil v komponování sborů své mistrovství a i dnes běží mráz po zádech při mohutném zvuku jednotlivých čísel. " ...Nemeškejme, pobírejme... Uhodila naše hodina, otevřely se brány, pražská se vzbudila chudina a zahraje si na pány... ", "...Nejsme více chudina, přišla naše hodina! Žebráků již v Praze není, jsme si rovni, chlap i pán... " Ale také dojemná a vroucí modlitba " ...Smiluj se nad námi, bože, zahynouti nenech nám... " a především sbor uprchlíků " Pane v prachu se kloníme... naše role zpustošili, naše chýše nám spálili, naše dítká nám vraždili... "

Sbory hojně využívají polyfonní postupy a spolu se zapojením sólových partů dochází k efektní zvukové výslednici. Účinek sboru je dán nejen skladatelským mistrovstvím, ale také skvělým nastudováním sbormistra Jurije Galatenka a díky divadelnímu citu režiséra, který nechal sbor kompaktní, a dokonce i působivě výtvarně sestavený, s přímým atakem na diváka, čímž dosáhl maximální emoce i hudební výpovědi samotné.

Braniboři v Čechách jsou geniální opera, jejíž údernost a působivost až do dnešních dnů jsou obdivuhodné. Zcela právem patří do Smetanovy výkladní skříně a především na česká jeviště.

Foto: **NDM** / Martin Popelář

Hudební a divadelní publicistka, novinářka, kulturoložka

Pochází z Brna, kde žije a pracuje. Vystudovala pěveckou konzervatoř v Brně a kulturologii v Praze. Pracovala na různých pozicích v kultuře, jako zpěvačka, pedagožka, působila v marketingu a managementu kulturních institucí, což ji přivedlo ke kulturní politice a k žurnalistice. V současné době je v důchodu a působí jako nezávislý novinář, píše recenze především na opery a koncerty klasické hudby a realizuje rozhovory se zajímavými lidmi, kteří se profilují v oblasti kultury. Zajímá se o historii a cestování a jejím velkým koníčkem a relaxací jsou malá vnučata.

Více z této rubriky

[« zpět na začátek](#)

Necht' hovoří hudba. Smetanovi Braniboři zpátky v Ostravě

sobota, 24. únor 2024 17:21 [Karla Hofmannová](#)

<https://www.klasikaplus.cz/43563-2/>

[Facebook](#) [Twitter](#)

„Obrázek z dávných dějin ukazuje nesmrtelné negativní vlastnosti českého človíčka, kličujícího mezi nástrahami vášní, moci a vlastního prospěchu.“

„Černobílý obrázek inscenace věru není.“

„Jakub Klecker využil nejen své spolehlivé dirigentské umění, ale i svůj sbormistrovský cit.“

Rok české hudby a dvě stě let od narození Bedřicha Smetany berou v Ostravě vážně. Ve čtvrtek 22. února byla znovu uvedena skladatelova první opera *Braniboři v Čechách*, přičemž inscenace z roku 2016 dostala novou vizáž a jiné obsazení některých postav. Monumentalita a údernost inscenace byla zachována, stejně jako precizní hudební nastudování a provedení.

Za první operu **Bedřicha Smetany** může hrabě Jan Nepomuk František Harrach. Tento politik, mecenáš a podnikatel z řad české šlechty, byl jednou z nejvýznamnějších figur poloviny 19. století. Byl vůdčí postavou všech hospodářských projektů v Čechách, bez jeho

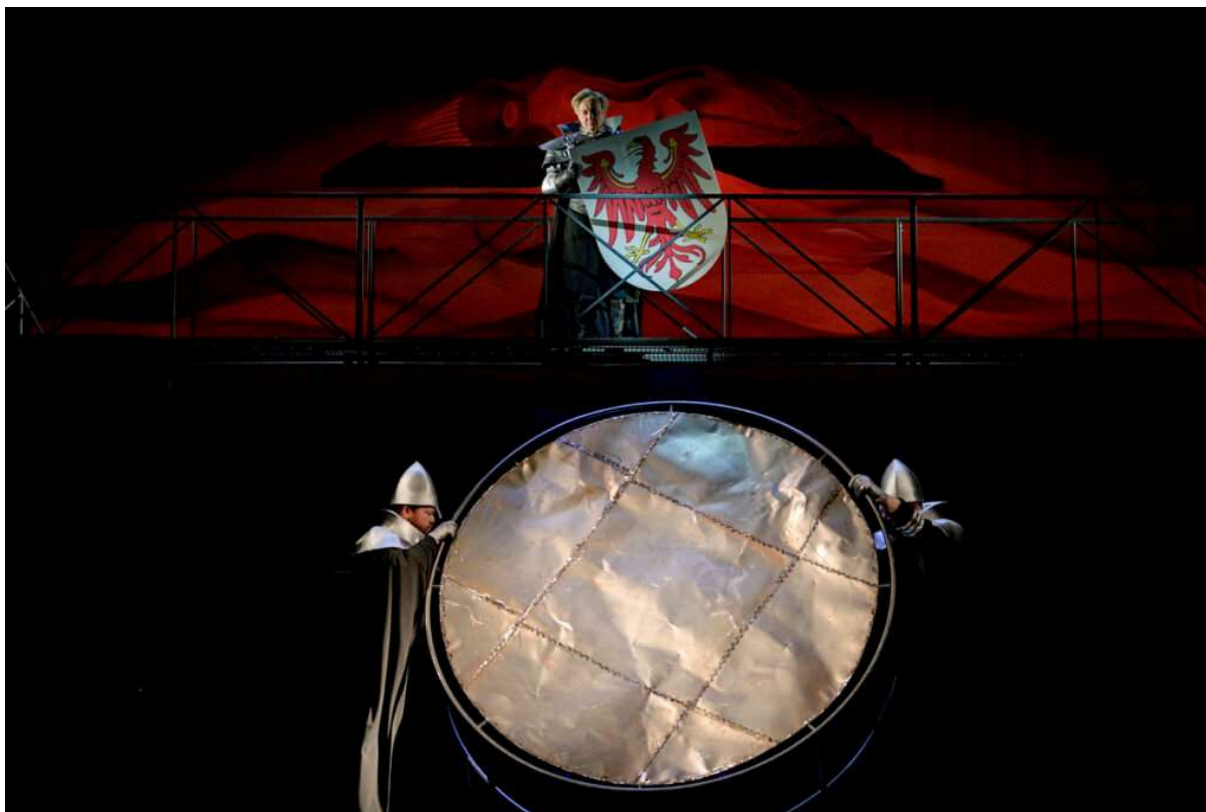
činnosti politické a kulturní by neakcelerovalo české národní obrození. Čechy chápal v kontextu Rakouské monarchie, ale usiloval o jejich rovnoprávnost s Němci. Proto stál za vybudováním dnešního Národního muzea, ve Vídni působil v čele Slovanské besedy a spolku Komenský, kde založil českou školu. A především se účinně zasadil o vybudování pražského Národního divadla.

Národní divadlo – tehdy vlastně ještě Prozatímní divadlo – potřebovalo hrát české hry, především opery, a přitom žádné neexistovaly! Proto byla v roce 1862 vypsána Harrachova cena pro dvě nejlepší české opery, komickou a historickou. Po peripetiích nevráživosti získal cenu za historickou operu *Braniboři v Čechách* Bedřich Smetana, který ji napsal ve spolupráci s libretistou **Karlem Sabinou**. Zadání znělo: „...*text jednoduchý, dosti drastický a na lyrické i pathetické momenty bohatý (...), na základě prstonárodních nápěvů musí mít ráz vpravdě národní...*“ Je zajímavé, jak důkladně jsou hrabětem Janem Harrachem zpracované a konkretizované podmínky, které operu a její tvůrce vymezují. Libreto Karla Sabiny je občas poněkud zamotané a divákovi delší dobu trvá, než se zorientuje v množství postav. Už proto, že nejsou černobílé, naopak jsou tak nějak česky mnohovrstevné. Těžko někdy sledovat, kdo je padouch, a málokdo je hrdina. Jsou stráženi lidsky a velmi uvěřitelně.

Režisér **Jiří Nekvasil** si s problémem poradil schematicky a dal do vizuální podoby inscenace řád. Nad celé jeviště umístil lávku, po které přicházejí postavy, jež mají charakter ohlašovatelů, a aby bylo jasné, za koho „kopou“, přinášejí si sebou své erby. Střídají se dva – český bílý lev na červeném poli a braniborská černá orlice. Ale co s těmi, kteří oscilují mezi těmito týmy? Inu, to už je na divákovi, aby si je rozklíčoval. Obrázek z dávných dějin ukazuje nesmrtelné negativní vlastnosti českého človíčka, kličkujícího mezi nástrahami vášni, moci a vlastního prospěchu. Nadčasové téma. Zajímavé je vykreslení braniborského četníka jako v podstatě rovného chlapa, byť primitiva, pohrdajícího padouchem, pražským občanem, Tausendmarkem. Černobílý obrázek inscenace věru není. Jednotlivé scény režisér řadí jako

působivé leporelo z českých dějin. Scéna **Petra Matáska** je úsporná a nechává vyniknout jednající postavy. Nejvíc zaujme velký kruhový praktikábl, co má nejprve funkci obřadního stolu, pokrytého erbem lva na rudém podkladu. V dalším obraze je erb stažen a zůstává efektní stříbrný povrch, který po nasvícení oslňuje publikum. Tento kruh kutálejí dva braniborští zbrojnoši přes jeviště od jednoho portálu ke druhému. Jestli to má symboliku, tak snad takovou, že se kolo osudu točí na jednu či druhou stranu. Kostýmy **Zuzany Bambušek Krejzkové** jsou také z původní inscenace zachovány a je to dobře. Jsou historizující a v případě dívek půvabné a rozkošná je i chudina v hadrech.

Hudba je nejsilnější výrazovou stránkou inscenace. Smetanovo orchestrální cítění a smysl pro barevnost instrumentace a pro kreslení širokých ploch se zde projevuje v plnosti. Přestože jsou Braniboři jeho operní prvotinou, navazuje přímo na soudobou produkci italských a především francouzských oper. Překvapí již úvod, kdy místo předehry je jen krátká introdukcce a hned nastupuje děj. Je tu minimum skutečných melodických árií či duet, zpočátku běží opera recitativním způsobem a rychle se odvíjí, hudba podkresluje děj a posouvá ho vpřed. Překvapí, jak málo je „smetanovská“, jen jednou se objeví ve sborové části obdoba skočné z *Prodané nevěsty*.

Melodika a emoční plochy nastupují až později, logicky patří k milostným vztahům Ludiše a Junoše a k dívčímu triu. Překvapí půvabný a vyrovnaný altový zpěv Děčany v podání **Michaely Zajmi**, postava Vlčanky, kterou nosným hlasem zpívá **Anna Nitrová**, je spíše doplňující, o to náročnější, a všemu vévodí postava Ludiše, již ztělesňuje **Veronika Rovná**. Ta kypí především bojovným odporem, je to potomek Šárky a Vlasy z dívčí války. Pěvkyně upřednostňuje výrazovou polohu energické konfrontace – to sice odpovídá jejímu hlasovému naturelu, ale také rozechvívá hlas do tremola; potom jí méně vychází milostné a něžné polohy, které postrádají niternost. Pánové jsou logicky úderní a recitativní, překvapí jen postava Tausendmarka, bezectného a sobeckého padoucha, který ke konci odhaluje své

pohnutky v krásné árii „...tvůj obraz, dívko...” a získává si na chvíli sympatie publika. Jeho představitel **Pavel Divín** si vysloužil za vyrovnaný a citový výkon příjemným barytonem i potlesk na otevřené scéně. Dvojitá tvář má i setník Varneman, tenorová role; té se ne vždy bez hlasových problémů, přesto zvučně a přesvědčivě, zhostil **Petr Levíček**. Žoldněř, který za peníze udělá cokoli, přesto má svůj názor a dokáže ho dát nakonec najevo. Milovnickou roli Junoše ztvárnil mladý tenorista **Martin Javorský**, jehož hlas zní pevně a sonorně, i když v konci frázi někdy ztrácí potřebné napětí. Inscenaci otevírá jistým a barevným barytonem jako rytíř Oldřich Rokycanský **Roman Vlkovič** a jeho oponentem je **David Szendiuch** jako Wolfram Olbramovič, pražský starosta, který kulatým, nosným, světlejším basem vybízí k rozvaze a klidu. Jeho hlas je postupně stále barevnější a výkon nabývá na přesvědčivosti. Samostatnou figurou z lidu je rázovitá postava „poběhlíka“, tedy uprchlého nevolníka, buřiče Jíry, co bojuje za pravdu a málem ho to stojí život. Je to přirozený vůdce lidu, či lůzy, a vnáší do vážné opery trochu humoru. Přesvědčivě tohoto českého buřiče ztvárnil naturalizovaný italský tenorista **Luciano Mastro**, který se dokonale aklimatizoval v českém prostředí včetně skvělé češtiny! Byl pro postavu Jíry ideálním obsazením, jeho mohutný a zvonivý hlas vévodil jevišti, i když občas musel použít forzi, aby svůj part vyzpíval se ctí. Sympatický buřič nakonec pocítí zadostiučinění, ale s pány dožít svůj život nechce. Další výraznou postavou, zcela opačného ražení, je postava Kmeta, který provází lid do emigrace a nakonec naivně napomáhá zlu, tedy Tausendmarkovi. Postava je psána pro hluboký bas a skvěle sedí **Martinu Gurbaľovi**. Kulaté a nosné tóny hladí a vyvářejí iluzi bezpečí, vysoká postava působí výrazně a stylově. Obsazení inscenace je obměněné oproti předchozímu provedení asi z poloviny a síly pěvců jsou vyrovnané a výborně se doplňují.

Hudební nastudování a provedení je dílem dirigenta [Jakuba Kleckera](#), jenž nastudoval i inscenaci v roce 2016. Využil zde nejen své spolehlivé dirigentské umění a cit pro zpěváky, ale i svůj sbormistrovský cit. Jeho zkušenosti se spojily a vznikl mohutný hudební proud, naplňující hlediště divadla. Orchester mu zněl kompaktně, i když je utopený v orchestřišti,

dokáže podat i orchestrální části, které jsou podle tradice francouzské opery doplněny baletem. Čtyři taneční páry jsou velmi dobře technicky i výrazově disponovány a jsou precizně seštrněné, jen se vtírá otázka, zda do tohoto historického kontextu je vhodné použít výrazový tanec současné choreografie, kterou pro tuto verzi inscenace připravila **Lea Bessoudo Greck**. Z mého pohledu šlo o silně rušivý, nekompatibilní prvek.

Bedřich Smetana byl excelentní skladatel a dá se říct, že hlavní úlohu hrají v této opeře sbory. Smetana zde potvrdil v komponování sborů své mistrovství a i dnes běží mráz po zádech při mohutném zvuku jednotlivých čísel. „...*Nemeškejme, pobírejme... Uhodila naše hodina, otevřely se brány, pražská se vzbudila chudina a zahraje si na pány...*“, „...*Nejsme více chudina, přišla naše hodina! Žebráků již v Praze není, jsme si rovni, chlap i pán...*“ Ale také dojemná a vroucí modlitba „...*Smiluj se nad námi, bože, zahynouti nenech nám...*“ a především sbor uprchlíků „*Pane v prachu se kloníme... naše role zpustošili, naše chýše nám spálili, naše dítko nám vraždili...*“

Sbory hojně využívají polyfonní postupy a spolu se zapojením sólových partů dochází k efektní zvukové výslednici. Účinek sboru je dán nejen skladatelovým mistrovstvím, ale také skvělým nastudováním sbormistra **Jurije Galatenka** a díky divadelnímu citu režiséra, který nechal sbor kompaktní, a dokonce i působivě výtvarně sestavený, s přímým atakem na diváka, čímž dosáhl maximální emoce i hudební výpovědi samotné.

Braniboři v Čechách jsou geniální opera, jejíž údernost a působivost až do dnešních dnů jsou obdivuhodné. Zcela právem patří do Smetanovy výkladní skříně a především na česká jeviště.

Foto: NDM / Martin Popelář